

Тема 2

Система заходів у галузі охорони земель

Лектор: Купріянич І.П.

План лекції

1. Державна комплексна система спостережень
2. Розробка загальнодержавних і регіональних програм використання та охорони земель, документації із землеустрою в галузі охорони земель
3. Створення екологічної мережі
4. Економічне стимулювання впровадження заходів щодо охорони та використання земель і підвищення родючості ґрунтів
5. Природно-сільськогосподарське, еколого-економічне, протиерозійне та інші види районування (зонування) земель
6. Нормування

Система заходів у галузі охорони земель включає

Державну комплексна система спостережень

Створення екологічної мережі

Розробку загальнодержавних і регіональних програм використання та охорони земель, документації із землеустрою в галузі охорони земель

Здійснення природно-сільськогосподарського, еколого-економічного, протиерозійного та інших видів районування (зонування) земель

Економічне стимулювання впровадження заходів щодо використання та охорони земель і підвищення родючості ґрунтів

Нормування

1. Державна комплексна система спостережень

Державна комплексна
система спостережень
являє собою **систему
моніторингу**

система спостережень, збирання, оброблення, передавання, збереження та аналізу інформації про стан довкілля, прогнозування його змін і розроблення науково-обґрунтованих рекомендацій для прийняття рішень про запобігання негативним змінам стану довкілля та дотримання вимог екологічної безпеки

система
моніторингу

відкрита інформаційна система, пріоритетами функціонування якої є:

- захист життєво важливих екологічних інтересів людини і суспільства;
- збереження природних екосистем;
- відвернення кризових змін екологічного стану довкілля;
- запобігання надзвичайним екологічним ситуаціям.

Державна комплексна система спостережень включає:

топографо-геодезичні, картографічні, ґрунтові, агрохімічні, радіологічні та інші обстеження і розвідування стану земель і ґрунтів, їх моніторинг

на базі даних державної комплексної системи спостережень формуються національний, регіональний та місцевий банки даних про стан земель і ґрунтів.

Моніторинг довкілля здійснюють:

Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів

Державна служба України з надзвичайних ситуацій

Державне агентство України з управління зоною відчуження

Міністерство аграрної політики та продовольства України

Державне агентство лісових ресурсів України

Державне агентство водних ресурсів України

Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру

Міністерство розвитку громад та територій України

Державна служба геології та надр України

Державне космічне агенство України

Суб'єкти системи моніторингу забезпечують

створення банків даних для їх багатоцільового колективного використання з допомогою єдиної комп'ютерної мережі, яка забезпечує автономне і спільне функціонування складових цієї системи та взаємозв'язок з іншими інформаційними системами, які діють в Україні і за кордоном.

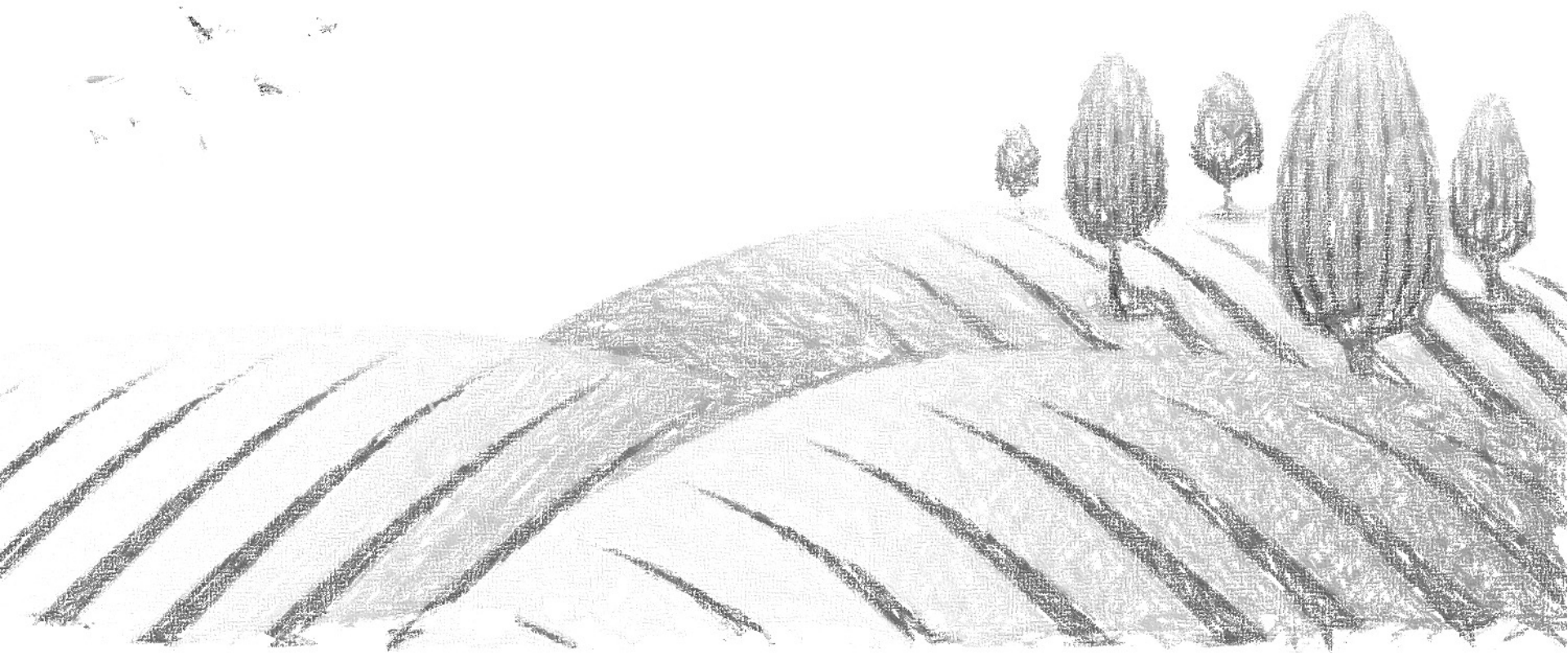
уніфікацію методик спостережень і лабораторних аналізів, приладів і систем контролю

вдосконалення підпорядкованих їм мереж спостережень за станом довкілля

2. Розробка загальнодержавних і регіональних програм використання та охорони земель, документації із землеустрою в галузі охорони земель

Розробка програм використання та охорони земель

*Загальнодержавна
програма
використання та
охорони земель*

*Регіональні програми
використання та охорони
земель*

Загальнодержавна програма використання та охорони земель

розробляються в розвиток програм економічного, науково-технічного та соціального розвитку України і охорони довкілля

визначають склад та обсяги першочергових і перспективних заходів з використання та охорони земель, а також обсяги і джерела ресурсного забезпечення їх реалізації.

***Регіональні програми
використання та охорони земель***

Виконання загальнодержавної і регіональних програм використання та охорони земель забезпечується органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування відповідно до повноважень, визначених законом

розробляються відповідно до загальнодержавної програми з урахуванням місцевих особливостей.

програма використання та охорони земель міста Києва на 2021-2025 роки

1. ВИЗНАЧЕННЯ ПРОБЛЕМ, НА РОЗВ'ЯЗАННЯ ЯКИХ СПРЯМОВАНА ПРОГРАМА

- 1.1. Формування земель комунальної власності
- 1.2. Удосконалення управління у сфері використання та охорони земель
- 1.3. Основні проблеми землеустрою: встановлення межі міста; інвентаризація земель; земельно-господарський устрій території; удосконалення порядку набуття права на землю
- 1.4. Ефективність використання міських земель
- 1.5. Проблеми організації ринку земель
- 1.6. Топографо-геодезичне забезпечення робіт, пов'язаних з регулюванням земельних відносин

2. МЕТА ПРОГРАМИ

встановлення межі міста Києва;
формування та оформлення земель комунальної власності територіальної громади міста Києва;
визначення шляхів удосконалення управління у сфері використання та охорони земель міста Києва, підвищення ролі місцевого самоврядування у сфері регулювання земельних відносин;
організація оформлення прав на землю усіма землекористувачами;
оптимізація земельно-господарського устрою території міста;
спрощення процедури оформлення прав на землю;
підвищення ефективності міського землекористування та збільшення надходжень коштів до міського бюджету від плати за землю, продажу земельних ділянок та права оренди землі;
підвищення еколого-економічної ефективності міського землекористування.

3. ОБҐРУНТУВАННЯ ШЛЯХІВ І ЗАСОБІВ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМИ, ОБСЯГІВ ТА ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ, СТРОКІВ ВИКОНАННЯ ПРОГРАМИ

- 3.1. Розробка проекту землеустрою щодо встановлення (зміни) межі міста Києва
- 3.2. Організація землеустрою та ведення міського земельного кадастру
- 3.3. Оформлення права користування земельними ділянками, орендні відносини та удосконалення функціонування ринку земель
- 3.4. Удосконалення нормативно-правового забезпечення регулювання земельних відносин, підвищення ефективності використання земель
- 3.5. Контроль за використанням та охороною земель
- 3.6. Оновлення планово-картографічних матеріалів та підтримка міської геодезичної мережі
- 3.7. Наукове, містобудівне та фінансове забезпечення програми

4. НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ, ПЕРЕЛІК ЗАВДАНЬ І ЗАХОДІВ ПРОГРАМИ ТА РЕЗУЛЬТАТИВНІ ПОКАЗНИКИ

У четвертому розділі представлено напрями діяльності, перелік завдань і заходів програми, результативні показники; джерела фінансування та Очікуваний результат, Прогноз надходження коштів в результаті реалізації програми

Система заходів у галузі охорони земель включає
розробку документації із землеустрою в галузі охорони земель

- **Документацією із землеустрою в галузі охорони земель є :**
- схеми землеустрою і техніко-економічні обґрунтування використання та охорони земель адміністративно-територіальних одиниць
- містобудівна документація, яка одночасно є документацією із землеустрою (комплексні плани просторового розвитку територій територіальних громад, генеральні плани населених пунктів, детальні плани територій)
- проекти землеустрою
- робочі проекти землеустрою
- технічна документація із землеустрою

3. Створення екологічної мережі

задовольнити сучасні
та перспективні
економічні, соціальні,
екологічні, культурні та
інші інтереси
суспільства

**Зміст ідеї
створення
національної
екологічної
мережі**

досягти
реальної
охорони
навколишнього
природного
середовища

забезпечити
сталій, екологічно
збалансований
розвиток України;

Екомережа

комплексна багатофункціональна природна
система

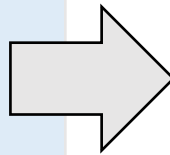

Функції:

- збереження біорізноманіття
- стабілізації екологічної рівноваги
- підвищення продуктивності ландшафтів
- покращення стану довкілля, забезпечення збалансованого сталого розвитку держави

національна екологічна мережа

єдина територіальна система, яка включає ділянки природних ландшафтів, що підлягають особливій охороні, і території та об'єкти заповідного фонду, курортні і лікувально-оздоровчі, рекреаційні, водозахисні, полезахисні території та об'єкти інших типів, що визначаються законодавством України, і є частиною структурних територіальних елементів екологічної мережі — природних регіонів, екологічних коридорів, буферних зон.

Завдання екомережі

Збереження різноманіття, а також ландшафтів європейського значення

Забезпечення відновлення компонентів ключових екосистем, які зазнали руйнації

Створення необхідних умов для розселення і міграції різних видів

Забезпечення простором ландшафтів європейського значення

Захист їх від потенційних негативних факторів

Створення екологічної мережі

обумовлено Положеннями

- Порядку денного XXI століття (Ріо-де-Жанейро, 1992 р.)
- Програми збереження біологічного та ландшафтного різноманіття України (1998 р.)
- Загальнодержавної програми формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 рр. (2000 р.)
- Конвенції про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, головним чином як середовища існування водоплавних птахів (1971 р.),
- Конвенції про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини (1972 р.),
- Конвенції про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ їх існування в Європі (1979 р.),
- Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин (1979 р.),
- Конвенції про захист Чорного моря від забруднення (1992 р.),
- Конвенції про охорону та відтворення транскордонних водотоків та міжнародних озер (1999 р.).

Відносини, що виникають у сфері формування, збереження та використання екологічної мережі України регулюються такими нормативно-правовими актами:

Кодекси України:

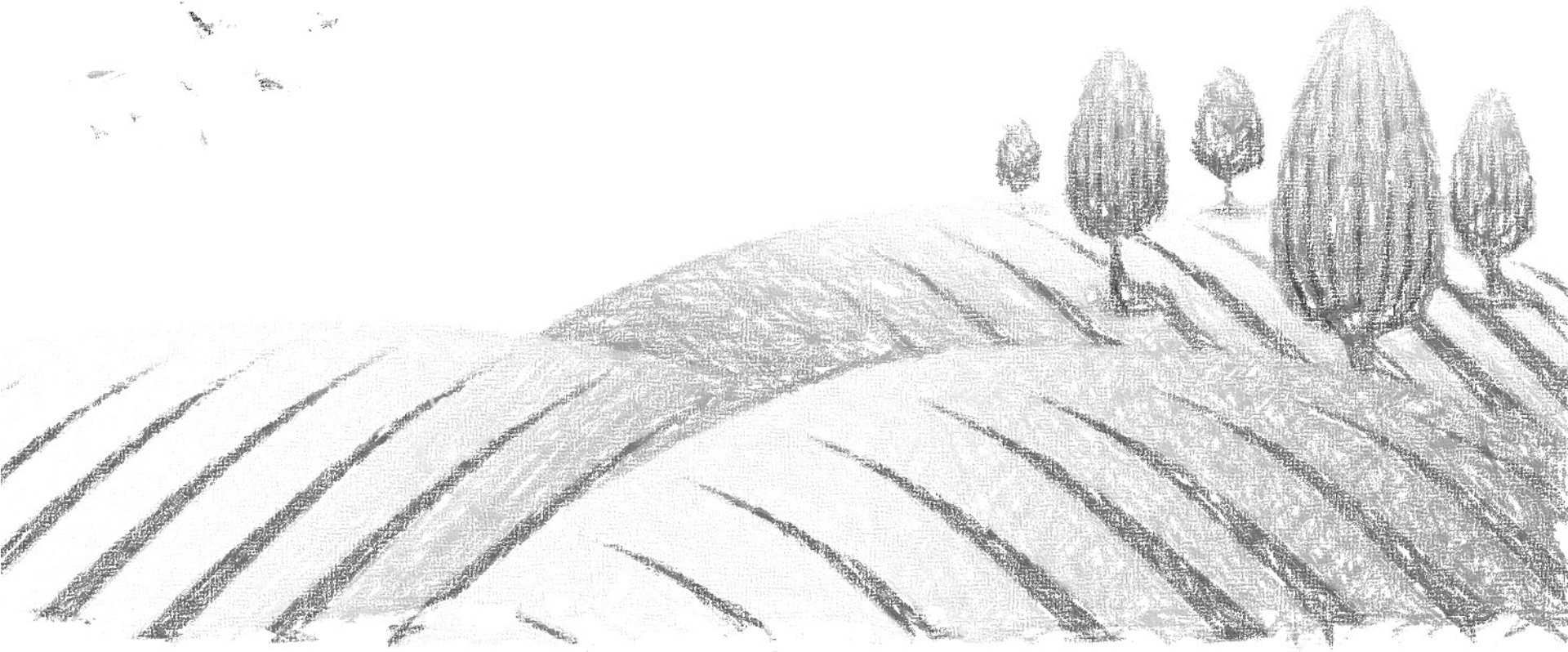
Земельний,
Водний,
Лісовий.

Закони України

«Про охорону навколишнього природного середовища»,
«Про тваринний світ»,
«Про рослинний світ»,
«Про Червону книгу України»,
«Про природно-заповідний фонд України»,
«Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року»,
«Про охорону земель»,
«Про оцінку впливу на довкілля»,
постанова Кабінету Міністрів України від 29 серпня 2002 року № 1286 «Про затвердження Положення про Зелену книгу України» тощо.

4. Економічне стимулювання впровадження заходів щодо охорони та використання земель і підвищення родючості ґрунтів

Економічне стимулюванням раціонального використання та охорони земель

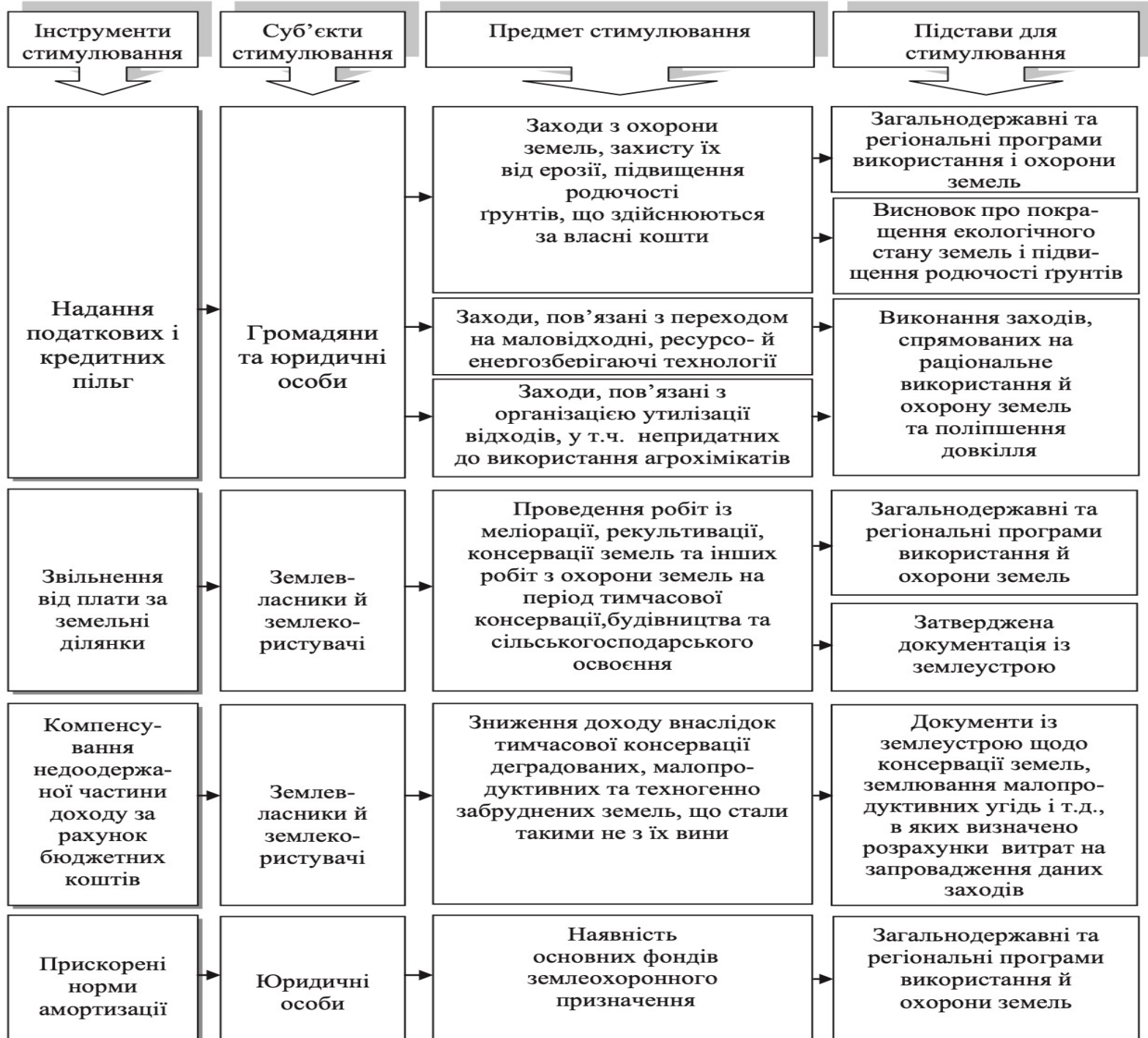

комплекс взаємопов'язаних заходів, спрямованих на підвищення зацікавленості власників землі й землекористувачів

- у збереженні та відтворенні родючості ґрунтів,
- збереженні екологічної цінності природних і набутих якостей земель,
- здійсненні заходів із захисту земельних ресурсів від негативних наслідків господарської діяльності,
- нераціонального перерозподілу земельних угідь або необґрунтованого їх вилучення із сільськогосподарського обороту

Інструменти економічного стимулювання раціонального використання й охорони земель у вітчизняному законодавстві

Земельний кодекс України (стаття 205)	Закон України «Про охорону земель» (стаття 27)	Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» (стаття 48)
а) надання податкових і кредитних пільг громадянам та юридичним особам, які здійснюють за власні кошти заходи, передбачені загальнодержавними та регіональними програмами використання й охорони земель; б) виділення коштів із державного або місцевого бюджету громадянам та юридичним особам для відновлення попереднього стану земель, порушених не з їх вини; в) звільнення від плати за земельні ділянки, що перебувають у стадії сільськогосподарського освоєння або поліпшення їх стану згідно з державними та регіональними програмами; г) компенсація з бюджетних коштів зниження доходу власників землі та землекористувачів унаслідок тимчасової консервації деградованих та малопродуктивних земель, що стали такими не з їх вини.	а) надання податкових і кредитних пільг фізичним і юридичним особам, які здійснюють за власні кошти заходи щодо захисту земель від ерозії, підвищення родючості ґрунтів та інші заходи, передбачені загально-державними і регіональними програмами викорис- тання та охорони земель; б) звільнення землевласників і землекористувачів від плати за землю, за земельні ділянки, на яких виконуються роботи з меліорації, рекультиваци, консервації земель та інші роботи щодо охорони земель на період тимчасової консервації, будівництва та сільськогосподарського освоєння земель відповідно до затвердженої документації із землеустрою; в) компенсування сільськогосподарським товаровиробникам недоодержаної частки доходу внаслідок консервації деградованих, мало- продуктивних, а також техногенно забруднених земель; г) застосування прискореної амортизації основних фондів землеохоронного і природоохоронного призначення.	а) надання пільг під час оподаткування підприємств, установ, організацій і громадян у разі реалізації ними заходів щодо раціонального використання при- родних ресурсів та охорони навколишнього природ- ного середовища, під час переходу на маловідхідні, ресурсо- й енергозберігаючі технології, організації виробництва і впровадження очисного обладнання й устаткування для утилізації та знешкодження відхо- дів, а також приладів контролю над станом навко- лишнього природного середовища та джерелами викидів і скидів забруднюючих речовин, виконанні інших заходів, спрямованих на поліпшення охорони навколишнього природного середовища; б) надання на пільгових умовах короткострокових і довгострокових позичок для реалізації заходів щодо забезпечення раціонального використання природ- них ресурсів та охорони навколишнього природного середовища; в) встановлення підвищених норм амортизації осно- вних виробничих природоохоронних фондів; г) звільнення від оподаткування фондів охорони навколишнього природного середовища; д) передача частини коштів фондів охорони навко- лишнього природного середовища на договірних умовах підприємствам, установам, організаціям і громадянам на заходи для гарантованого зниження викидів і скидів забруднюючих речовин і зменшення шкідливих фізичних, хімічних та біологічних впли- вів на стан навколишнього природного середовища, на розвиток екологічно безпечних технологій та виробництв; е) надання можливості отримання природних ресурсів під заставу.

Розгляд питання
про економічне стимулювання ґрунтоохоронних заходів

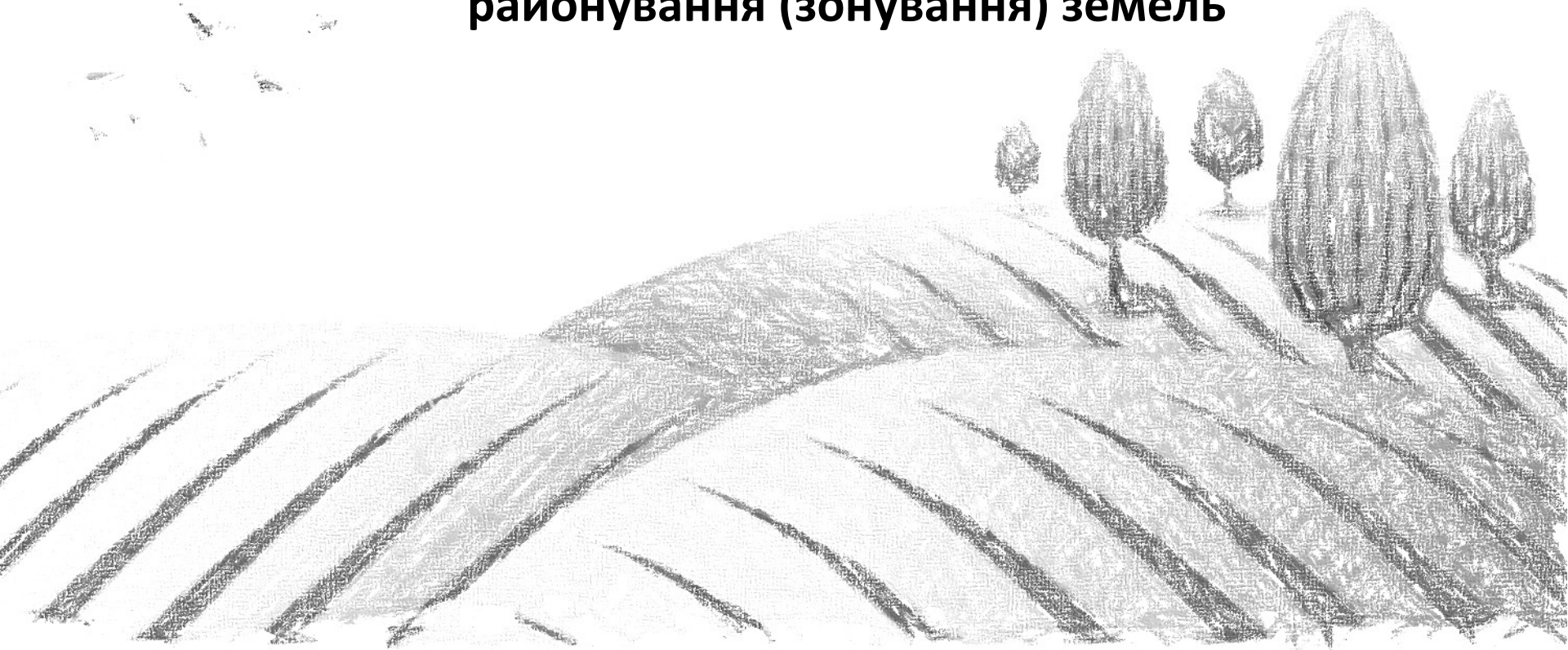
заява землекористувачів до органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування, за місцезнаходженням земельної ділянки

висновок органів виконавчої влади з питань аграрної політики
про покращення екологічного стану земель згідно з даними агрохімічного паспорта земельної ділянки

*Порядок економічного стимулювання ґрунтоохоронних заходів
встановлює Кабінет Міністрів України*

5. Природно-сільськогосподарське, еколого-економічне, протиерозійне та інші види районування (зонування) земель

Районування (зонування) земель включають:

поділ земель за цільовим призначенням з урахуванням природних умов, агробіологічних вимог сільськогосподарських культур

установлення вимог щодо раціонального використання земель відповідно до району (зони)

визначення територій, що потребують особливого захисту від антропогенного впливу

установлення в межах окремих зон необхідних видів екологічних обмежень у використанні земель

Відділи	Характеристика відділу
Природно-сільсько-господарська зона	найвища таксономічна одиниця районування території України, яка характеризується відповідним балансом тепла і вологи, що визначає головні особливості ґрунтоутворення, формує зональні типи і підтипи ґрунтів, яким притаманні зональні типи сільськогосподарського виробництва, визначеним співвідношенням земельних, у тому числі сільськогосподарських угідь, а також певними системами агротехнічних і меліоративних заходів.
Природно-сільсько-господарська провінція	частина зони, що характеризується фаціальними особливостями ґрунтового покриву, з наростанням континентальності клімату (у тому числі тривалості вегетаційного періоду, його тепло- і вологозабезпеченості, сніжності зими, наявності суховійних явищ тощо). Для кожної провінції притаманні певний набір вирощуваних сільськогосподарських культур і відповідна агротехніка.
Природно-сільсько-господарський округ	частина провінції, яка відрізняється геоморфологічними та гідрологічними особливостями, характером ґрунтоутворюючих порід, макро- і мезокліматом, а також контурністю сільськогосподарських угідь і особливостями прояву процесів деградації земель та ґрунтів. Округи виділяються головним чином за узагальненим типом рельєфу і характером ґрунтоутворюючих порід.
Природно-сільсько-господарський район	ареал у межах адміністративно-територіальної одиниці - області, який є частиною природно-сільськогосподарського округу та характеризується відносно однорідними ґрунтово-кліматичними умовами, подібністю розчленування і дренажності території та інших показників, що впливають на продуктивність використання земель. Районам притаманна певна структура ґрунтового покриву, подібність основних генетичних властивостей ґрунтів, єдність кліматичних, гідрологічних і геоморфологічних умов, тобто факторів, які кардинально впливають на родючість ґрунтів, рівень використання земель і ефективність сільськогосподарського виробництва.
Гірська природно-сільськогосподарська область	гірська система, що відзначається різномірними типами висотної поясності, з якими пов'язані особливості сільськогосподарського використання земель. Поділ гірської природно-сільськогосподарської області на провінції, округи і райони здійснюють аналогічно поділу природно-сільськогосподарської зони.

Група даних	Об'єкти відображення
природно-сільсько-господарські	межі природно-сільськогосподарських зон, провінцій, округів, районів, гірських природно-сільськогосподарських областей, ґрунтовий покрив, його якісний стан, наявність особливо цінних, а також деградованих і малопродуктивних ґрунтів тощо.
еколого-економічні	ступінь перетворення природного середовища внаслідок антропогенного впливу, рівень використання (залучення) природних ресурсів, характеристика природно-ресурсного потенціалу, стійкості природного середовища до антропогенного навантаження, рівня цього навантаження, несприятливі природно-антропогенні процеси та еколого-економічна оцінка території
протиерозійні	стан еродованості ґрунтів, інтенсивність ерозійних процесів, їх динаміка, природні та антропогенні передумови розвитку ерозії. На основі таких схем (карт) здійснюється прогнозування процесів ерозії з метою визначення відповідних протиерозійних заходів
екологічні	забруднення ґрунтів пестицидами, важкими металами, радіонуклідами тощо
інші дані	ступінь забезпечення ґрунтів поживними речовинами, мікроелементами та придатність для вирощування основних сільськогосподарських культур

В Україні виділяється п'ять природно-сільськогосподарських зон

зона Полісся,
зона Лісостепу
зона Степу
зона Степу Посушливого
Сухостепова зона

та дві гірські природно-сільськогосподарські області

Карпатська
Кримська)

Відповідно до статті 179 Земельного кодексу України
природно-сільськогосподарське районування є

**осовою для нормативної грошової оцінки земель
сільськогосподарського призначення і розроблення
документації із землеустрою щодо використання та охорони
земель**

6. Нормування

Нормування -

це діяльність по встановленню гранично допустимих впливів людини на природу

Мета нормування в галузі охорони земель

забезпечення науково обґрунтованого поєднання економічних і екологічних інтересів як основи суспільного прогресу

Нормування в галузі охорони земель здійснюють для

забезпечення екологічної та санітарно-гігієнічної безпеки
громадян шляхом визначення вимог щодо:

- 1) якості земель
- 2) родючості ґрунтів
- 3) допустимого антропогенного навантаження
- 4) господарського освоєння земель

Нормативи в галузі охорони земель та відтворення родючості ґрунтів:

- гранично допустимого забруднення ґрунтів
- якісного стану ґрунтів
- оптимального співвідношення земельних угідь
- показників деградації земель та ґрунтів

*Нормативи в галузі охорони земель та відтворення родючості ґрунтів
встановлює Кабінет Міністрів України*

***Нормативи гранично
допустимого забруднення
ґрунтів:***

показники

- **гранично допустимі концентрації (ГДК) у ґрунтах хімічних речовин, залишкових кількостей пестицидів і агрохімікатів, важких металів**
- **максимально допустимі рівні забруднення ґрунтів радіоактивними речовинами**

**Мета
встановлення**

**для встановлення критеріїв
придатності
земель для використання їх за
цільовим призначенням**

**Нормативи якісного стану
ґрунтів:**

показники

- **рівень забруднення**
- **оптимальний вміст поживних речовин**
- **фізико-хімічні властивості ґрунтів**

**Мета
встановлення**

**для запобігання виснаженню
ґрунтів і здійснення контролю за їх
якісним станом**

**Нормативи
оптимального
співвідношення земельних
угідь**

показники

**Мета
встановлення**

**для
запобігання надмірному
антропогенному впливу на них**

- **оптимальне співвідношення земель сільськогосподарського, природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення, а також земель лісового та водного фондів**
- **оптимальне співвідношення ріллі та багаторічних насаджень, сіножатей, пасовищ, а також земель під полезахисними лісосмугами в агроландшафтах**

***Нормативи показників
деградації земель :***

показники

**Мета
встановлення**

для кожної категорії земель з
метою запобігання погіршенню їх
стану і здійснення контролю за
використанням та охороною
земель

- **показники гранично допустимого погіршення стану і властивостей земельних ресурсів внаслідок антропогенного впливу та негативних природних явищ**
- **нормативи інтенсивності використання земель сільськогосподарського призначення**

*Показники інтенсивності використання земель
сільськогосподарського призначення встановлюються з урахуванням
даних агрохімічної паспортизації земель*

- Визначаються сільськогосподарські культури, вирощування яких обмежується або забороняється, а також технології та окремі агротехнічні операції щодо їх вирощування
- Показники інтенсивності використання земель використовуються в процесі складання проектно-технологічної документації на вирощування сільськогосподарських культур

Висновки

Охорона земель в умовах загострення екологічної ситуації в Україні повинна стати одним з найбільш важливих напрямків державної політики, **а реалізація системи заходів у галузі охорони земель є необхідною умовою сталого розвитку агропромислового комплексу України.** Адже, поліпшення стану земель відкриває значні резерви для збільшення обсягів виробництва продукції і забезпечує суттєве оздоровлення екологічних умов життя людини.

Рекомендована література

1. Земельний кодекс України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>
2. Закон України «Про охорону земель» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15#Text>
3. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища»
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>
4. Екологічна мережа України як сучасна концепція збереження біологічного та ландшафтного різноманіття
<http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/15082/Росохата%20Д.%20І.%20Екологічна%20мережа%20України%20як%20сучасна%20концепція....pdf?sequence=1&isAllowed=y>
5. Екологія землекористування : навч. посіб. / А.М. Третяк, О.С. Будзяк, В.М. Третяк та ін. ; за заг. ред. Третяка А.М. – К.
6. А.Г. Мартин, С.О. Осипчук, О.М. Чумаченко «Природно-сільськогосподарське районування України» https://zsu.org.ua/files/Monograph_Natural_agricultural_zoning.pdf

Дякую за увагу !